

סוג הבחינה: בגרות
 מועד הבחינה: קיץ תשפ"א, 2021
 מספר השאלון: 11281
 נספחים: נספח 1 — מאמרים
 נספח 2 — דף עזר לנבחן

מועד קיץ

מדינת ישראל
 משרד החינוך

שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
 יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

עברית: הבנה, הבעה ולשון

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים.
— חלק ראשון	— הבנה והבעה	— 50 נקודות
— חלק שני	— לשון	— 50 נקודות
- פרק א: שם המספר, אותיות השימוש ומילות היחס
- פרק ב: תחביר
- פרק ג: מערכת הצורות
- יש לבחור באחד הפרקים
- סך הכול — 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: דף עזר לנבחן (נספח 2).
- ד. הוראה מיוחדת: יש לענות על השאלות בגוף שאלון זה לפי ההוראות.

שים לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה לשימושך. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 11281 + נספחים

חלק ראשון — הבנה והבעה (50 נקודות)

קרא את **המאמרים 1-3** שבנספח 1 המצורף, וענה על כל השאלות 1-6 שלפניך.

הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

1. מהו הנושא המשותף לשלושת המאמרים שקראת? **הקף** את התשובה הנכונה. (3 נקודות)

(1) החלפת כינוי הגוף הניטרלי בעברית ללשון נקבה

(2) ההבחנה המגדרית בשפה העברית

(3) תרומתה של התנועה הפמיניסטית לעברית

(4) שינויים מכוונים הפוגעים בהתפתחות העברית

2. **א.** כותב **מאמר 1**, יהודה איזנברג, מפרט במאמרו את הדרכים לקידום שפה שוויונית, שבהן משרד החינוך מציע לפנות לתלמידים.

לשם מה מפרט איזנברג במאמרו את הדרכים האלה? **הקף** את התשובה הנכונה. (3 נקודות)

(1) כדי להצדיק את עמדת התנועה הפמיניסטית.

(2) כדי להשוות אותן לדרכים שהוא מציע.

(3) כדי לפסול אותן ולחזק את עמדתו.

(4) כדי לבחור מהן את הדרך הטובה ביותר.

ב. ציין הבדל אחד בין הדרכים שהציע משרד החינוך לקידום שפה שוויונית בעברית (על פי **מאמר 1**) ובין הדרכים

לקידום שפה שוויונית בשפות אחרות במדינות כמו שוודיה וספרד (על פי **מאמר 2**, פסקה ח). (4 נקודות)

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 11281 + נספחים

3. א. שני המאמרים 1 ו-2 שקראת הם מאמרי עמדה, ובהם כל כותב מתייחס לטענות נגד של אחרים.

ציין בנוגע לכל מאמר מי הם "האחרים" שהכותב מתייחס לטענותיהם. (4 נקודות)

מאמר 1:

מאמר 2:

ב. נסח את טענת הנגד של "האחרים" הנזכרים במאמר 1. (5 נקודות)

4. לפניך ציטוט מפסקה ד במאמר 1: "השימוש בלשון רבים מְקַהֵה את תחושת האפליה לעומת השימוש בלשון יחיד בצורת זכר".

מה עשויה להיות דעתה של כותבת מאמר 3, רונית גדיש, על משפט זה? הסבר את קביעתך, וצטט הוכחה מדבריה. (6 נקודות)

5. לפניך קטע מכתבה שפורסמה בעיתון.

"משרד החינוך בוחן את האפשרות להפסיק את השימוש בלשון זכר יחיד בבחינות הברגרות, וחלופות שונות נבדקות בחודשים האחרונים נערכו במשרד כמה דיונים בנושא. בצד תמיכה עקרונית במהלך נראה כי יש גם כמה גורמים בתוך המשרד אשר מתנגדים לו".

(מעובד על פי קשתי, א' (21/8/2020). הארץ. אוזר מ- (haaretz.co.il).

כתוב מה עשויה להיות דעתה של כותבת מאמר 2, דפנה איזנרייך, על כוונתו של משרד החינוך למצוא חלופה לשימוש בלשון זכר יחיד בבחינות הברגרות. נמק את קביעתך על פי מאמרה. (5 נקודות)

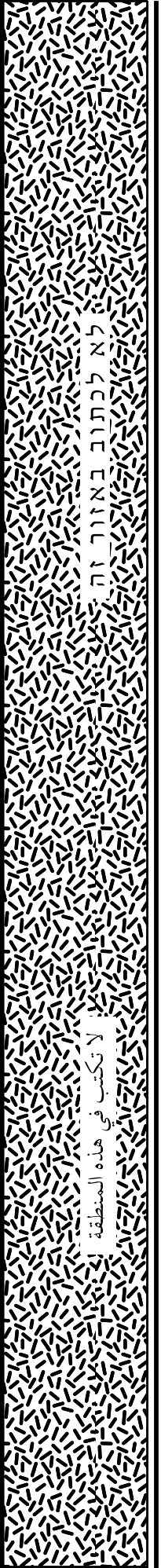

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 11281 + נספחים

Lined writing area for the student's response.

שים לב: שאלה 7 בעמוד הבא.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 11281 + נספחים

חלק שני – לשון (50 נקודות)

בחלק זה שלושה פרקים. עליך לענות על שני פרקים: על פרק א – חובה, ועל אחד מן הפרקים ב-ג.

פרק א: שם המספר ואותיות השימוש – חובה (10 נקודות)

בפרק זה ענה על שאלה 7.

7. לפניך משפטים ובהם מספרים מודגשים וכן אפשרויות להגיית שם המספר. כתוב במילים את המספרים המודגשים (אין צורך לנקד), והקף את הצורה הנכונה מבין האפשרויות להגיית שם המספר.

עברית במספרים

- בשנת אלפיים ושְתִים עֶשְׂרֵה / וּשְׁתֵים עֶשְׂרֵה הכריזה ממשלת ישראל כי בכל שנה, בכ"א בטבת, יום הולדתו של אליעזר בן־יהודה, יצוין יום הלשון העברית. השנה צוין יום הולדתו ה־163 _____ של בן־יהודה ב־5 _____ בינואר.
- אֶחָד / אַחַד המפעלים החשובים של אליעזר בן־יהודה היה כתיבת מילון ללשון העברית, אולם הוא הספיק לפני מותו לערוך רק את 7 _____ הכרכים הראשונים של המילון.
- מספר הכרכים במילון בן־יהודה גדול כמעט פי 3 _____ ממספר הכרכים במילון אבן־שושן (2003).
- אחת השאלות הנפוצות ביותר המופנות אל האקדמיה ללשון העברית היא "כמה מילים יש בעברית?", והתשובה על כך היא שיש בעברית בערך 45,000 _____ מילים.
- בגיליון מספר 66 _____ של "אֶקָדִם", ידיעון האקדמיה ללשון העברית, התפרסמו החלופות העבריות ל־אַרְבַּעַת / אַרְבַּע המילים האלה: "אַפְטֶר", "גִימֶר", "פִיִק נִיז", "פּוֹדְקָאָסֶט". החלופות הן חֶפְשׁוֹן, מֶשְׁחָקוֹן, חֶדְשׁוֹת כָּזָב, הֶסְפֶת.
- בסקר שנערך לכבוד יום הלשון העברית פורסם כי 72 אחוזים מן הישראלים מדברים עברית ברמה טובה מאוד, 13 אחוזים ברמה טובה, שְׂמוֹנָה / שְׂמוֹנָה אחוזים מהם מדברים עברית ברמה בינונית, והשאר מדברים ברמה נמוכה או אינם יודעים לדבר עברית כלל.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 11281 + נספחים

לפניך שני פרקים: פרק ב – תחביר, פרק ג – מערכת הצורות.
בחר בפרק שלמדת: בפרק ב – תחביר או בפרק ג – מערכת הצורות.
בפרק שבחרת ענה על השאלות לפי ההוראות.

ציין את שם הפרק שבחרת: _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 11281 + נספחים

פרק ב: תחביר (40 נקודות)

בפרק זה חמש שאלות, 8-12 (לכל שאלה – 12 נקודות).

שים לב: תוכל לענות, באופן מלא או חלקי, על כל השאלות בפרק זה, אך מספר הנקודות שתוכל לצבור בפרק לא יעלה על 40 נקודות.

8. א. לפניך משפט.

הדרישה שהאקדמיה ללשון העברית תפעל לשוויון מגדרי של העברית נובעת מן ההנחה

שכאשר יתקיים בשפה שוויון מגדרי, תחול התקדמות במקומן של הנשים בחברה.

(1) ציין את הסוג התחבירי של המשפט. _____

(2) אם המשפט מורכב, **תחם** את הפסוקיות, וציין את התפקיד התחבירי של כל פסוקית; אם המשפט הוא משפט איחוי, **תחם** את איבריו.

ב. לפניך משפט פשוט.

מפאת הסתמיות של לשון הזכר כל מצוות התנ"ך מנוסחות בלשון זו.

נתח את המשפט: ציין מעל המשפט את התפקידים התחביריים של המילים בו.

لا تكتب في هذه المنطقة

لا لכתוב באזור זה

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 11281 + נספחים

9. לפניך שלושה משפטים.

- I. מטעמי פמיניזם לשוני החלו הדוברים להדגיש את עניין המגדר בשימושי הלשון השונים.
- II. בתהליך מהיר למדי הולכת ואובדת הרגשת הסתמיות בצורות הרבים.
- III. אחת הדרכים לקידום שוויון מגדרי היא שימוש בשפה שוויונית.

- א. (1) מתח קו מתחת לכל הנשאים במשפטים.
- (2) ציין את מספר המשפט שהנשוא בו יוצא דופן מבחינת הסוג. _____
- (3) מהו סוג של הנשוא היוצא דופן? _____

ב. לפניך שני משפטים, ובהם חלקים כוללים.

- I. הפנייה לנשים בלשון זכר צורמת, מקוממת ומעוררת הרגשה של זלזול ושל הדרה.
- II. בסופו של דבר הפנייה בלשון זכר פוגעת במסר ובחוויה הרגשית שהמוענים מבקשים ליצור.

מתח קו מתחת לכל אחד מן החלקים הכוללים במשפטים I ו-II, וציין מעל לכל חלק כולל את התפקיד התחבירי שלו במשפט.

ג. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם מילה מסומנת בקו.

- I. נוסח הפנייה חשוב כמובן לא רק מבחינה סמלית, אלא גם מבחינה מעשית.
- II. מובן שנוסח הפנייה חשוב לא רק מבחינה סמלית, אלא גם מבחינה מעשית.
- (1) מבין שתי המילים המסומנות בקו הקף את המילה שהתפקיד התחבירי שלה הוא הסגר.
- (2) הסבר את תפקידו של ההסגר במשפט.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 11281 + נספחים

10. א. לפניך שלושה משפטים מורכבים שנתחמו בהם פסוקיות.

I. אילו יכולנו לתכנן את השפה, בוודאי היינו מוותרים על המין הדקדוקי של שם המספר ושל שמות עצם

שהמין שלהם הוא דקדוקי בלבד.

II. נשים נאלצות לתהות אם הפנייה מיועדת גם להן.

III. תישאר לנו שפה עילגת, אם יימנעו הכותבים משימוש בצורות המבחינות בין זכר לנקבה.

(1) ציין את מספרו של המשפט שהפסוקית התחומה בו אינה פסוקית תנאי.

(2) ציין את התפקיד התחבירי של הפסוקית במשפט שאת מספרו ציינת.

ב. לפניך משפט.

אם נשתמש בצורות נקבה גם בפנייה לגברים, נדגיש את ההדרה.

כתוב מחדש את המשפט: המר את מילת השעבוד "אם" במילת השעבוד "אילו", ושנה את המשפט בהתאם.

ג. לפניך משפט.

המתנגדים לפנייה בגוף שני רבים, שפונה לגברים ולנשים יחד, טוענים שפנייה כזאת אינה אישית מספיק,

אבל בעיני רבים היא עדיפה על פני הפנייה בגוף שני יחיד, שמדירה חצי מהאוכלוסייה.

כתוב על פי משפט זה שלושה משפטים פשוטים, שבכל אחד מהם הנושא התחבירי יהיה הפנייה בגוף שני רבים.

השמט מידע על פי הצורך.

(1)

(2)

(3)

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 11281 + נספחים

11. לפניך ארבעה משפטים, ובכל אחד מהם יש תמורה.

- I. לפי האקדמיה ללשון העברית, המוסד העליון למדע הלשון העברית, צורת הזכר יפה גם לנקבה.
- II. הארגונים הבין-לאומיים – האו"ם והפרלמנט האירופי – פועלים לקידום שימוש בשפה שוויונית.
- III. ההצעה השלישית היא שימוש בשתי דרכי הפנייה – בזכר ובנקבה גם יחד.
- IV. האפליה הנחקרת ביותר בשנים האחרונות היא האפליה המגדרית, בייחוד האפליה המגדרית בתחום התעסוקה.

א. מתח קו מתחת לכל תמורה בכל אחד מן המשפטים.

ב. השלם את הטבלה שלפניך: כתוב את המילה/המילים שהתמורה ממירה בכל אחד מן המשפטים, וציין את התפקיד התחבירי שלהן.

המשפט	המילה/המילים שהתמורה ממירה	התפקיד התחבירי של המילה/המילים שהתמורה ממירה
משפט I		
משפט II		
משפט III		
משפט IV		

ג. באיזה מן המשפטים I–IV התמורה היא תמורה מצמצמת? הסבר את קביעתך.

ד. על פי משפט I, נסח משפט שמני מן התמורה ומן המילה/המילים שהיא ממירה.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 11281 + נספחים

12. א. לפניך שני משפטים, ובהם צורות בינוני מסומנות בקו.

I. גם חולים וגם חולות מאושפזים בבתי חולים.

II. צורת הכתיבה "שמור/שמרי" פסולה משום שהיא גורמת לכתיבה מעורפלת ומבלבלת.

השלם את הטבלה שלפניך: ציין את חלק הדיבור ואת התפקיד התחבירי של כל אחת מצורות הבינוני המסומנות בקו במשפטים.

המילה	חלק הדיבור	התפקיד התחבירי
חולים		
מאושפזים		
מעורפלת ומבלבלת		

ב. לפניך שני משפטים.

I. חוק שוויון ההזדמנויות מכיר בהשפעה של השפה על המציאות, ולכן הוא מחייב ניסוח שוויוני של מודעות "דרושים/דרושות".

II. כל האמצעים הלשוניים כשרים גם אם הם מצעידים את העברית בדרך אחרת.

(1) ציין ליד כל משפט את הסוג התחבירי שלו.

(2) ציין את הקשר הלוגי בכל אחד מן המשפטים, והעתק מכל משפט את מילת/מילות הקישור המציינות את הקשר הלוגי.

משפט I — הקשר הלוגי: _____

מילת/מילות הקישור המציינות את הקשר הלוגי: _____

משפט II — הקשר הלוגי: _____

מילת/מילות הקישור המציינות את הקשר הלוגי: _____

ג. לפניך משפט.

התמרוורים המנוסחים בלשון זכר פונים גם לנשים.

המר את המשפט במשפט מורכב בעל פסוקית ויתור.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 11281 + נספחים

פרק ג: מערכת הצורות (40 נקודות)

בפרק זה חמש שאלות, 13-17 (לכל שאלה – 12 נקודות).

שים לב: תוכל לענות, באופן מלא או חלקי, על כל השאלות בפרק זה, אך מספר הנקודות שתוכל לצבור בפרק לא יעלה על 40 נקודות.

13. לפניך קטע ובו מילים מודגשות.

האי־התאמה בין צורת הפנייה ובין המגדר שלנו צורמת, **מְקוֹמָמַת** ו**מְעוֹרָרַת** הרגשה של זלזול ו**הַדָּרָה**, **מְהִיָּה** מחסום של ממש בדרך לשוויון מגדרי. כללים הגורמים להדרת אנשים דינם **לְהַשְׁתַּנּוֹת**. השפה משקפת את פני החברה ו**מְכוֹנְנַת** אותם. בשביל מי **שְׂרוּצוֹת** ורוצים לכוון חברה שוויונית ו**מְכִילָה**, כל האמצעים הלשוניים כשרים, לכן בלשון ה**כְּתוּבָה** נוצרות דרכי הבעה חדשות.

א. לפניך טבלה ובה מילים מן הקטע. ציין את השורש ואת הבניין של כל מילה.

המילה	השורש	הבניין
מְהִיָּה		
לְהַשְׁתַּנּוֹת		
רֹצוֹת		
מְכִילָה		
כְּתוּבָה		

ב. שלושת הפעלים: **מְכוֹנְנַת**, **מְקוֹמָמַת**, **מְעוֹרָרַת** שבקטע, נוטים באותו הבניין ובאותה הגזרה.

(1) כתוב פועל הבנוי מאותו השורש, הגוף והזמן של הפועל **מְכוֹנְנַת**, אך נוטה בבניין הפעיל. _____

(2) כתוב פועל הבנוי מאותו השורש, הגוף והזמן של הפועל **מְקוֹמָמַת**, אך נוטה בבניין קל. _____

(3) כתוב פועל הבנוי מאותו השורש, הבניין, הגוף והזמן של הפועל **מְעוֹרָרַת**, אך נוטה על דרך גזרת השלמים. _____

ג. (1) ציין את השורש של המילה **הַדָּרָה**. _____

(2) ציין את המשקל של המילה **הַדָּרָה**. _____

(3) מבין המילים שלפניך הקף את המילה מגזרת השלמים הנוטה באותו המשקל של המילה **הַדָּרָה**.

תְּקַנָּה, הַתְּמַדָּה, הַתְּרָה, פְּלַפְלָה

לא לכתוב באזור זה

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 11281 + נספחים

14. א. לפניך משפט ובו מילים מודגשות.

נְכַחְתִּי בכינוס בנושא כתיבה שוויונית, ו**נֹכַחְתִּי** לדעת כי כתיבה שוויונית משפרת את מעמדן של הנשים, אף כי כמה מן המשתתפים טענו שאי אפשר **לְהֹכִיחַ** זאת.

(1) מבין המילים המודגשות **הַקֹּף** את המילה היוצאת **דוֹפֵן** מבחינת **הַשׁוֹרֵשׁ** שלה.

(2) ציין את **הַשׁוֹרֵשׁ** של המילה היוצאת **דוֹפֵן**.

(3) ציין את **הַשׁוֹרֵשׁ הַמְשׁוֹתֵף** למילים האחרות.

(4) ציין את **הַבְּנִיין** של כל אחד מן הפעלים.

נְכַחְתִּי _____ **נֹכַחְתִּי** _____ **לְהֹכִיחַ** _____

ב. בטבלה שלפניך שני משפטים, ובהם מילים מודגשות. השלם את הטבלה.

המשקל / הבניין	השורש	חלק הדיבור	המילה
			התנהגותו של אדם מְעִידָה על אופיו.
			אפילו מְעִידָה קלה עלולה להיות מסוכנת לאנשים מבוגרים.

ג. לפניך קטע ובו מילים מודגשות.

מה **נְשִׁיב** לאלה אשר **בָּאִים** אל האקדמיה ללשון העברית ודורשים שהיא תיתן פתרון לשוני למי שאינם יכולים או אינם **מְעַנְיָנִים** להגדיר את המגדר שלהם? הרי בעברית אין דרך **לְהַמְנֵעַ** מציון המין.

(1) ציין את **הַשׁוֹרֵשׁ** ואת **הַגּוֹף** של כל אחד מן הפעלים שלפניך.

נְשִׁיב השורש: _____ הגוף: _____

בָּאִים השורש: _____ הגוף: _____

(2) ציין את **הַבְּנִיין** של הפועל **מְעַנְיָנִים**.

(3) **הַקֹּף** את **צורת העתיד** של שם הפועל **לְהַמְנֵעַ** בגוף **מדבר**.

יְמַנֵּעַ, אֲמַנֵּעַ, אָמַנֵּעַ, הִמַּנֵּעַ

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 11281 + נספחים

15. לפניך קטע ובו מילים מודגשות.

בלשון העברית אין **כְּנוּי** גוף נטול מין דקדוקי, וכל **מְצוּוֹת** התנ"ך מנוסחות בלשון זכר. גם בימינו ה**פְּנִיָּה**: "אל **תוֹצִיא** ראש וידיים מבעד לחלון" היא פנייה לנשים ולגברים. על פי ה**מְצוּי** בלשון המקרא, יש צורות רבים לזכר ולנקבה. בניסוח **מְשִׁימָה** לתלמידים השימוש בלשון רבים מקהה את **תְּחוּשָׁת** ה**אֶפְלָיָה**, למשל "למדנו את המושג דימוי, נעבור ל**דִּיּוֹן** במושג מטפורה".

א. לפניך רשימת מילים מן הקטע ולאחריה טבלה. מייין את המילים שברשימה בטבלה לפי הגזרה.

כְּנוּי, מְצוּוֹת, פְּנִיָּה, תוֹצִיא, מְצוּי, אֶפְלָיָה

גזרת נחי ל"א	גזרת נחי ל"י/ה

ב. (1) ציין את הגזרה המשותפת לשתי המילים **תְּחוּשָׁה** ו**מְשִׁימָה** המודגשות בקטע. _____

(2) מבין המילים שלפניך **הקף** את המילה שמשקלה זהה למשקל של המילה **מְשִׁימָה** המודגשת בקטע.

מְדִינָה, מְרִידָה, מְעִילָה, מְדִידָה

(3) מבין המילים שלפניך **הקף** את המילה שמשקלה שונה מן המשקל של המילה **תְּחוּשָׁה** המודגשת בקטע.

תְּלוּנָה, תְּפוּסָה, תְּפוּצָה, תְּעוּדָה

ג. המילים **כְּנוּי, פְּנִיָּה** המודגשות בקטע נוטות במשקלי שמות הפעולה.

(1) ציין את ה**בניין** של כל אחת מהן: **כְּנוּי** _____, **פְּנִיָּה** _____.

(2) לעיתים שם הפעולה אינו נוטה באותו הבניין של הפועל שאת פעולתו הוא מתאר. השלם את המשפט שלפניך.

המילה **דִּיּוֹן** נוטה במשקל שם הפעולה של בניין _____, אולם היא מתארת פעולה של פעלים בבניין _____.

(3) מבין הזוגות שלפניך **הקף** את שני הזוגות שגם בהם הבניין של שם הפעולה אינו זהה לבניין של הפועל.

הִגֵּר — הִגְרִיָּה, נִתַּק — הִנְתְּקוֹת, הִבִּין — הִבְנָה, כָּבַשׁ — כְּבוּשׁ

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 11281 + נספחים

16. א. לפניך רשימת מילים בצורת נקבה.

רְפֹזָה, מְדַרְיָה, אֶלוּפָה, סַפְרִית, שְׂדֵרְנִית, עוֹרֶכֶת

- (1) ציין מעל כל אחת מן המילים שברשימה את המשקל של צורת הזכר.
- (2) על פי רשימת המילים, ציין שלושה צורני נקבה שונים. _____
- (3) העתק מן הרשימה שתי מילים בצורות הבינוני. _____
- (4) הסבר במה שונה דרך התצורה של המילה **פְּסִנְתָּרָן** מדרך התצורה של צורות הזכר של המילים ברשימה. _____

ב. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם מודגש פועל.

ציין ליד כל משפט את תפקיד האות נר"ן בפועל המודגש.

- (1) לשון המקרא המאוחרת **נְטָרְלָה** את ההבדלים בין המינים בצורות הרבים. _____
- (2) הדלת **נְטָרְקָה** בחוזקה. _____

ג. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם מודגשות שתי מילים. בכל משפט **הקף** את המילה המתאימה למשמעות המשפט.

- (1) הרעיון של כתיבה מגדרית אינו **נְרָאָה** / **נְרָאָה** מופרך כיום.
- (2) ארגוני הנשים **מָחוּ** / **מָחֵאוּ** על ההחלטה החדשה.

لا تكتب في هذه المنطقة

لا لכתוב באזור זה

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 11281 + נספחים

17. א. לפניך קטע ובו מודגשות מילים שמופיעה בהן האות תי"ו.

אילו היינו **מתְּכַנְנִים** את השפה, בוודאי היינו **מוֹתָרִים** על ה**תּוֹפְעָה** של מין דקדוקי בשם המספר ובשמות עצם שאין להם מין ביולוגי. אבל ה**עֵבְרִית**, כמו כל השפות ה**טְּבֻעִיות** בעולם, **מתְּפַתַּחַת** מתוך שלבים מוקדמים שלה, לפי **חֻקִּיּוֹת פְּנִימִית** שירשו הדוברים מהוריהם.

(1) מבין המילים המודגשות העתק שתי מילים שהאות תי"ו בהן היא **שורשית**, והקף בכל מילה שהעתקת את התי"ו השורשית. _____

(2) מבין המילים המודגשות העתק שם עצם שהאות תי"ו בו היא **מוספית** של המשקל. _____

(3) מבין המילים המודגשות העתק מילה שהאות תי"ו בה היא חלק **מצורן** הגזירה הסופי. _____

ב. בטבלה שלפניך שני משפטים, ובהם פעלים מודגשים. השלם את הטבלה (במקומות הלבנים בלבד).

שם הפעולה	שם הפועל	הבניין	השורש	הפעלים
				שפות מתפתחות לפי חוקיות ש יְרָשׁוּ הדוברים שלהן.
				יש קבוצות שלא יְרָשׁוּ לפנות לקהל של גברים ונשים בלשון זכר.

ג. לפניך משפט, ובו שתי מילים מודגשות.

אי אפשר ל**כְּפֹת פְּתָרוֹן** כזה על הציבור.

(1) **כתוב** את שם הפעולה של שם הפועל ל**כְּפֹת**. _____

(2) במשפט שלפניך הקף את המילה הנוטה באותו המשקל של המילה **פְּתָרוֹן**.

הניסיון ליצור שוויון מגדרי בשפה עלול להסתיים בכישלון.

ד. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם מילה מודגשת.

• כדי שלא אחטא ב**לְשׁוֹנִי** אני חייב לברר את העובדות.

• הדיון בשאלת העברית המגדרית אינו רק דיון ל**שׁוֹנִי**.

ה**קף** את המילה שבה הצורן הסופי הוא **צורן גזירה**, ו**נמק** את קביעתך.

/בהמשך דפי טיוטה/

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

لا تكتب في هذه المنطقة

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 11281 + נספחים

טיוטה

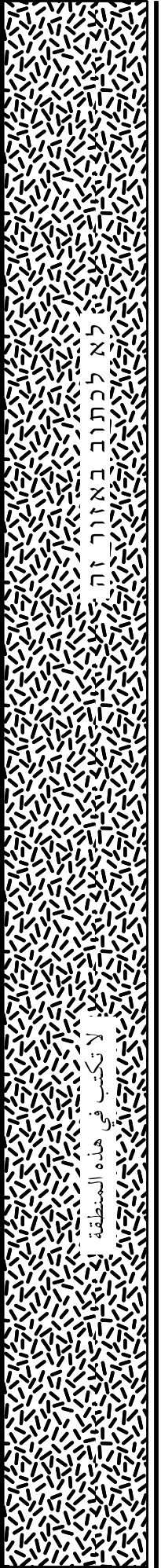

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 11281 + נספחים

لا تكتب في هذه المنطقة

לא לכתוב באזור זה

**נספחים: נספח 1 – מאמרים ונספח 2 – דף עזר לנבחן
לשאלון עברית: הבנה, הבעה ולשון
11281, קיץ תשפ"א**

נספח 1 – מאמרים

לפניך שלושה מאמרים.

קרא אותם, וענה על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

מאמר 1

מורים/ות יקרים/ות

מאת יהודה איזנברג

פסקה א בלשון העברית לכל חפץ, אדם או בעל חיים יש מין דקדוקי – או זכר או נקבה או שניהם, ואין כינוי גוף נטול מין דקדוקי, כמו it באנגלית. ומה עושים כשיש צורך לפנות לקבוצה שבה גם זכרים וגם נקבות? הלשון העברית פתרה את הבעיה הזאת פתרון טכני – משתמשים בצורת הזכר. צורת הזכר היא הצורה הלא-מסומנת⁽¹⁾, הצורה הבסיסית והיסודית.

פסקה ב מסיבה זו כל מצוות התנ"ך מנוסחות בלשון זכר, והן מכוונות לזכר ולנקבה גם יחד. כך למשל, הציווי "כבד את אביך ואת אמך" אינו פונה רק לזכרים, אלא לכול. גם העברית המודרנית הלכה בדרך זו, וצורת הזכר בה מתייחסת הן לזכר הן לנקבה. כך למשל, הפנייה "אל תוציא ראש וידיים מבעד לחלון" היא פנייה לנשים ולגברים.

פסקה ג התנועה הפמיניסטית⁽²⁾ החליטה לקדש מלחמה נגד השימוש בצורת הזכר כלשון פנייה לכול, אף על פי שצורה זו מתייחסת לשני המינים בשל היותה הצורה הלא-מסומנת.

פסקה ד משרד החינוך מציע למורים סדרה של פתרונות ניסוח כדי שהפנייה לתלמידים תהיה שוויונית לזכר ולנקבה. במסמך מטעם משרד החינוך הוצעו שלוש דרכים אפשריות לניסוח פנייה מכלילה יותר לתלמידים, והדרך הראשונה, שלדברי משרד החינוך היא גם הטובה ביותר, היא שימוש בלשון רבים. מומלץ להשתמש בלשון רבים בשאלות ובמשימות לתלמידים. לפי משרד החינוך, "אף על פי שגם בלשון רבים יש הבחנה דקדוקית בין זכר לנקבה, יש הסכמה שהשימוש בלשון רבים מקהה את תחושת האפליה לעומת השימוש בלשון יחיד בצורת זכר". אך מה יקרה אם מורה ישאל (תשאל) במבחן שאלה כזו: "סכמו את המאמר", ושני תלמידים יסכמו את המאמר יחד? האם יוכל המורה לפסול את עבודת התלמידים משום שהם כתבו אותה יחד?

פסקה ה האפשרות השנייה שהציע משרד החינוך היא לנקוט ככל האפשר פעלים בגוף ראשון ביחיד וברבים (שמרתי, שמרנו), ובגוף שלישי ברבים בעבר ובעתיד (שמרו, ישמרו) – שכן צורות אלה שוות לזכר ולנקבה. לדוגמה: "למדנו (ולא למדתם או למדתן) את המושג דימוי, נעבור עתה לדיון במושג מטפורה". אך איזו שפה דלה תישאר לנו אם הכותב ייאלץ להימנע משימוש בצורות שיש בהן הבחנה בין זכר לנקבה?

---

* מעובד על פי איזנברג, י. מורים/רות יקרים/רות. מכללת הרצוג דעת – לימודי יהדות ורוח. אוחר מ' daat.ac.il.
(1) הצורה הלא-מסומנת – צורת היסוד, הצורה הניטרלית של המילה. למשל, צורת הזכר היא הבלתי מסומנת (שְׁמֵרָה, קְתַבְּ), ואילו צורת הנקבה היא המסומנת (שְׁמֵרָה, קְתַבְּהָ).
(2) התנועה הפמיניסטית – תנועה הדוגלת במתן שוויון זכויות לנשים. /המשך בעמוד 3/

פסקה ו הצעה שלישית היא לנקוט את שתי דרכי הפנייה – זכר ונקבה – גם יחד, לדוגמה: "שמור/שמרי". צורה זו מסרבלת את הכתיבה, נוגדת את רוח הלשון העברית, והיא פסולה משום שהיא גורמת לכתיבה מעורפלת ומבלבלת. האומנם אפשר לכתוב: "תלמידים/ות חייבים/ות להגיש את עבודותיהם/ן עד מחר, ואם לא, יופחת להם/ן ציון"?

פסקה ז ואולי נציע למשרד החינוך ולתנועה הפמיניסטית גם יחד שלא להתחיל את המלחמה בפנייה לתלמידים בספרי הלימוד. התנ"ך כתוב בלשון זכר. מדוע לא תתקנו אותו קודם? ואחריו אולי גם את ספר החוקים של מדינת ישראל, הכתוב בלשון זכר? הרי מה שטוב לספר החוקים של מדינת ישראל טוב גם לספרי הלימוד. כאשר יש צורך לכתוב כתיבה בהירה וממצה, אין מנוס מלכתוב בצורה העתיקה והמוכנת: צורת הזכר, שהיא הצורה הלא־מסומנת.

מאמר 2

למה חשוב לכתוב לכולם?

מאת דפנה איזנרייך

פסקה א בשפה העברית יש לפעלים ולכינויי גוף מין דקדוקי. כך גם לשמות עצם, גם אם הם מציינים חפצים או מושגים נטולי מין או מגדר⁽¹⁾ מעצם טבעם, ואין בעברית הטיית גוף ניטרלית כמו it או you באנגלית.

פסקה ב לפי הכללים שקובעת האקדמיה ללשון העברית, הגוף הרשמי בישראל המוסמך להחליט החלטות בנוגע לשפה העברית, "צורת הזכר בעברית משמשת לא רק לזכר. היא גם הצורה שאנחנו נוקטים כשאין לנו צורך להבחין במין – כלומר היא גם הצורה הסתמית, הניטרלית, הפונה גם לזכר וגם לנקבה. על כן צורת הזכר יפה גם לנקבות, מה שאין כן צורת הנקבה: זו מציינת רק נקבה ומוציאה את הזכר".

פסקה ג אבל "זכר סתמי" אינו סתמי כלל. הוא גורם להדרה של נשים, נערות וילדות מן השפה, וכך תורם גם להדרתן מן החברה. כל פנייה "סתמית" בלשון זכר מאלצת נשים לתהות – האם הפנייה הזאת מיועדת גם לנו? האי־התאמה בין צורת הפנייה ובין המגדר שלנו צורמת, מקוממת ומעוררת הרגשה של זלזול והדרה, ולבסוף גם פוגעת במסר ובחוויה הרגשית שהמוענים מבקשים ליצור.

פסקה ד יתרה מכך, הכלל הזה מוביל למצבים מגוחכים. למשל, כשנשים רוצות לתאר פעולות או מצבים פיזיולוגיים הקשורים לגוף שלהן, הן אומרות משפטים כמו "איך מיניקים?" (במקום "איך מיניקות?") או "כשאתה יולד..." (במקום "כשאת יולדת").

פסקה ה לצערנו, למצב הזה יש השלכות נוספות. מחקרים מהארץ ומהעולם מעידים כי אופן הפנייה משפיע על החיים של נמענות ונמענים: הוא יוצר הבדלים מגדריים בהתנהגות, בתפיסת העצמי ובמעשים. במחקר השוואתי שבחן אם יש קשר בין השפה ובין מידת האי־שוויון המגדרי בחברה, נמצא כי במדינות שבהן השפה היא בעלת מין דקדוקי (כמו עברית), יש פחות שוויון בין נשים לגברים, ביחוד בתחום הכלכלה.

* מעובד על פי איזנרייך, ד' (מאי 2020). לכתוב לכולם – המדריך לכתובה שווינית וניטרלית־מגדרית. דברו אלינו. אוחר מ־dabruelenu.org.

(1) מגדר – המין, זכר או נקבה, בעיקר מנקודת מבט חברתית ותרבותית.

פסקה ו מחקר שנערך בישראל בחן את השפעת נוסח הפנייה על הביצועים במבחנים במתמטיקה ובהבנת הנקרא. החוקרות מצאו כי במבחנים שנוסחו בלשון נקבה היו הישגיהן של הנשים גבוהים יותר בהשוואה להישגיהן במבחנים שנוסחו בלשון זכר.

פסקה ז מחקרים אלה מעידים כי נוסח הפנייה חשוב לא רק מבחינה סמלית, אלא יש לו גם השפעה על הישגים, עמדות, תפיסות ומעשים. מכיוון שכך, ההזרה הלשונית מהווה מחסום של ממש בדרך לשוויון מגדרי.

פסקה ח ברחבי העולם כבר מכירים בהשלכות של האפליה בשפה על החברה ונוקטים צעדים של ממש כדי לצמצמה. ארגונים בין-לאומיים, כמו האו"ם והפרלמנט האירופי, פועלים כדי לקדם שימוש בשפה שוויונית. בשוודיה הוכנס לשפה באופן רשמי כינוי גוף ניטרלי מלבד כינויי הגוף הוא והיא, ובמדינות דוברות ספרדית יש שימוש גובר בסימות ניטרלית במקום בסימות לזכר ולנקבה.

פסקה ט בישראל, כאמור, העמדה הרשמית של האקדמיה ללשון העברית היא שלפי "דרכה של העברית", צורת הזכר טובה לנשים, אך לא להפך, ולכן אפשר להסתפק בצורת הזכר גם בפנייה לקהל מעורב. עם זאת, חוק שוויון ההזדמנויות בעבודה, למשל, מכיר בהשפעה של השפה על המציאות, ולכן מחייב ניסוח שוויוני של מודעות דרושים/דרושות.

פסקה י אני עצמי מאמינה שכללים המדירים א.נשים⁽²⁾ הם כללים לא טובים, ולכן דינם להשתנות. השפה משקפת את פני החברה ומכוננת אותם, ולכן זה אך טבעי שכל שיש יותר שוויון לנשים בפועל הוא יתבטא גם בשפה. יתרה מכך, בשביל מי שרוצות ורוצים לכוון חברה שוויונית ומכלילה, כל האמצעים הלשוניים כשרים, גם אם הם מצעידים את העברית בדרך אחרת מזו שהאקדמיה ללשון רואה בה את "דרכה של העברית". לכן באופן טבעי נוצרות בעברית, וביחוד בלשון הכתובה, שלל דרכי הבעה לגישור על הפער שהשאירה האקדמיה ללשון בין החלטותיה ובין המציאות.

(2) א.נשים – צורת כתיבה בלתי תקינה, שנועדה לשקף התייחסות מכלילה רב-מגדרית.

מאמר 3**השוויון המגדרי, הלשון העברית והאקדמיה**

מאת רוינת גדיש

- פסקה א אל האקדמיה ללשון העברית מגיעות פניות בעניין השוויון המגדרי⁽¹⁾ זה כמה עשורים. הדרישה היא שהאקדמיה תפעל לשוויון מגדרי של העברית מתוך ההנחה שכאשר יהיה שוויון מגדרי בשפה, תחול התקדמות במקומן של הנשים בחברה, הנחה שספק אם מישהו יכול להוכיח אותה.
- פסקה ב מה לעשות ובשפה שלנו (כמו בשפות רבות אחרות) המין הדקדוקי קיים בכול: לכל שם עצם יש מין דקדוקי (אדמה, אוויר), ובכל מערכות הנטייה יש צורות בעלות מין דקדוקי – פעלים, שמות תואר, כינויי שייכות ועוד.
- פסקה ג אילו יכולנו לתכנן את השפה כמו שמתכננים בניין, בוודאי היינו מוותרים על המין הדקדוקי של שם המספר ושל שמות עצם שאין להם מין ביולוגי. אבל העברית, כמו כל הלשונות הטבעיות בעולם, מתפתחת מתוך שלבים מוקדמים שלה, לפי חוקיות פנימית שירשו הדוברים מהוריהם.
- פסקה ד כאמור, יש מין דקדוקי בעברית, ומצד שני יש צורך חיוני בלשון סתמית הפונה לכולם. בעברית (כמו בשפות אחרות) הלשון הסתמית היא לשון זכר, החל בציווי "כבד את אביך ואת אִמְךָ" במקרא וכלה בתמרורים "עצור" ו"האט" בימינו, המנוסחים בלשון זכר ופונים גם לנקבה. כך גם בלשון רבים: ילדות וילדים לומדים בגן **ילדים** (ולא בגן ילדים וילדות) וחולים וחולות מתאשפזים בבתי **חולים** (ולא בבתי חולים וחולות). מי שמבקש להכפיל את הצורות יתעייף עד מהרה, ומי שמבקשת לפנות פעם בלשון נקבה ופעם בלשון זכר לא תחזיק מעמד לאורך זמן, ומכל מקום אי אפשר לכפות פתרון כזה על הציבור.
- פסקה ה אם יש כיוון של פתרון, הרי הוא שימוש בצורת הרבים לשני המינים. צורות כמו "כתבו", "יכתבו", יפות גם לזכרים וגם לנקבות. אומנם במקרא יש צורות רבים לנקבה, למשל "תכתובנה" ו"כתובנה", אולם בלשון חז"ל נעלמו הצורות האלה, ושימשו רק הצורות הזכריות "יכתבו", "תכתבו" ו"פתבו". אם כן ניסוח כמו "הדלתות ייסגרו" (במקום "הדלתות תיסגרנה") תקני לחלוטין בימינו.
- פסקה ו אבל מטעמי פמיניזם לשוני יותר ויותר החלו להדגיש את עניין המגדר בשימושי הלשון השונים. אף התפתחו דרכים חדשות לסימון המגדר הכפול, כגון "כותבותים", "הסן", "א.נשים", ובמקביל החל שימוש בצורות נקבה המכוונות גם לזכרים, ועוד המצאות מהמצאות שונות. המגמה שלפיה מדגישים את צורות הנקבה מובילה בהכרח להדגשת ההדרה במקום לצמצמה.
- פסקה ז ואולם מלבד התביעה הפמיניסטית להנכיח את הנשים בעברית, באים אל האקדמיה בתביעה חדשה: תנו לנו פתרון לשוני למי שאינם יכולים או אינם מעוניינים להגדיר את המגדר שלהם! ומה נשיב להם? הרי בעברית אין דרך להתחמק מציון המין (חוץ מכמה ניסוחים כמו "אפשר ל", שיכולים לפתור אולי אחוז אחד מכל ההקשרים).
- פסקה ח האם אפשר לנטרל את המין הדקדוקי בעברית? או לחלופין: האם אפשר להפוך את מין הנקבה למין הסתמי בעברית? אני מסופקת. מכל מקום מה שיקרה בתחום הזה בלשונו לא יבוא מתוך החלטה ממסדית ולא יכול לבוא מתוך החלטה כזו. השינויים – אם יהיו – יצמחו מתוך דוברי/ות השפה.

* מעובד על פי גדיש, ר' (אוקטובר 2017). השוויון המגדרי, הלשון העברית והאקדמיה. **האקדמיה ללשון העברית**.אוחזר מ- hebrew-academy.org.il

(1) שוויון מגדרי – שוויון בין גברים ובין נשים.

נספח 2 – דף עזר לנבחן

טבלת התנועות

התנועות הקטנות	התנועות הגדולות	התנועות החטופות	
פתח □	קמץ □	חטף פתח □	a
סגול □	צירי חסר □ י צירי מלא □	חטף סגול □	e
חיריק חסר □	י חיריק מלא □		i
קמץ קטן □	חולם חסר □ חולם מלא □	חטף קמץ □	o
קובוץ □	חולם שורוק □		u

טבלת הגופים

גוף ראשון	גוף שני	גוף שלישי	
מדבר	נוכח	נסתר	יחיד
מדברת	נוכחת	נסתרת	יחידה
מדברים	נוכחים	נסתרים	רבים
מדברות	נוכחות	נסתרות	רבות

חלקי הדיבור: שם עצם, שם תואר, פועל (שם פועל), תואר הפועל, מילת יחס, מילת קישור

תחביר

דרכי ההבעה במשפט: משפט חיווי, משפט ציווי, משפט שאלה
סוגי המשפטים: משפט פשוט, משפט מורכב, משפט איחוי (מאוחה/מחובר)
סוגי הנשואים: נשוא פועלי (לרבות נשוא מורחב), נשוא שמני, נשוא קיומי (דמוי פועל: יש, אין)
התפקידים התחביריים במשפט: נושא, נשוא, אוגד, מושא, תיאור, לוואי, תמורה
סוגי התיאורים ופסוקיות התיאור: מקום, זמן, סיבה, תכלית, אופן, מצב, תנאי, ויתור
החלקים הבלתי תלויים במשפט: הסגר, פנייה, קריאה
משפטים בעלי מבנה מיוחד: נושא סתמי, חלק ייחוד, חלק כולל
קשרים לוגיים: ריבוי והוספה, צמצום, השוואה, ברירה, הדגמה, זמן, סיבה ותוצאה, תכלית, ניגוד, ויתור, תנאי

תורת הצורות

בנייני הפועל: קל-פָּעַל (פעל), נִפְעַל (נפעל), הִפְעִיל (הפעיל), הִפְעֵל (הופעל), פָּעַל (פיעל), פָּעַל (פועל), הִתְפַּעֵל (התפעל)
גזרות הפועל והשם:

גזרת השלמים, גזרת המרובעים
 גזרות החסרים (העלולים): חסרי פ"נ (חפ"ן), חסרי פי"צ (חפי"ץ), חסרי פ"י (חפ"י)
 גזרות הנחים: נחי פ"א (נפ"א), נחי פ"י/ו (נפ"י/ו), נחי ל"י/ה (נל"י/ה), נחי ל"א (נל"א), נחי ע"ו/י (נע"ו/י)
 גזרת הכפולים (ע"ע)

דרכי תצורת המילים:

גזירה מסורגת: שורש ומשקל
 גזירה קווית: בסיס וצורן, הלחם בסיסים, ראשי תיבות (נוטריקון)
סוגי צורנים: צורן גזירה, צורן נטייה